ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ԳՈՌ
(ԱԻ)
2008-2009 ԹԹ. ԻՍՐԱՅԵԼԱ-ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

2008թ. դեկտեմբերի 27-ին իսրայելական զինված ուժերը սկսեցին «Թափվող արճիճ»[1] ռազմական գործողությունը, որը միտված էր Գազայում պաղեստինյան «Համաս» շարժման ռազմաքաղաքական ենթակառույցների ոչնչացմանը և շարժման մարտիկների կողմից իսրայելական տարածքների ռմբակոծությունների կանխարգելմանը[2]: Հարկ է նշել, որ 2005թ. սեպտեմբերին Իսրայելը իրականացրեց «Վերջին պահապանը» գործողությունը, որի համաձայն Թել-Ավիվը Գազայի իսրայելական բնակավայրերից դուրս բերեց բնակիչներին և զինծառայողներին՝, ինչպես նաև ապամոնտաժեց այնտեղ և Հորդանան գետի Արևմտյան ափին տեղակայված իսրայելական ռազմական բոլոր շինությունները[4]: Այնուհետև, 2005թ. նոյեմբերին ստորագրված պաղեստինա-իսրայելական համաձայնագրի արդյունքում բացվեց նաև Եգիպտոս-Գազա սահմանին գտնվող Ռաֆահ անցակետը: Այս ամենի արդյունքում Թել-Ավիվը դադարեցնում էր Գազայում իսրայելական զինվորական վարչակազմի գործունեությունը՝ տրամադրելով Գազայի պաղեստինցիներին «ամբողջական ինքնուրույնություն»:

Ռազմական գործողությունների սկսվելու հաջորդ օրը Համասի ղեկավար Խալեդ Մաշալը կոչ արեց Հորդանան գետի Արևմտյան ափի բնակիչներին Իսրայելի դեմ սկսել երրորդ ինթիֆադան[5]՝ սատարելու համար Գազայում գտնվող իրենց պաղեստինցի եղբայրներին[6]:

«Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունները կրկին ի հայտ բերեցին միջարաբական հարաբերություններում առկա մրցակցությունը և Իսրայելի դեմ միասնական դիրքորոշում զբաղեցնելու անկարելիությունը: 2008թ. դեկտեմբերի 31-ին Կահիրեում անալուլյունք ավարտվեց Արաբական պետությունների լիգայի անդամ պետությունների արտաքին գործերի նախարարների արտահերթ հանդիպումը[7]:

Օգտվելով ԱՄՆ-ի աջակցությունից և անտեսելով ՄԱԿ-ի, ինչպես նաև մյուս շահագրգիռ ուժերի պատերազմական գործողությունները դադարեցնելու չնայած, 2009թ. հունվարի 3-ին իսրայելական զորքերը սկսեցին «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունների երկրորդ «գամարային» փուլը[8]:

Իսրայելական ռազմական գործողությունները դադարացնելու և զինադադար ստորագրելու նպատակով, ինչպես նաև միջպաղեստինյան բանակցություններ սկսելու ուղղությամբ ակտիվ դիվանագիտական գործունեություն ծավալեց նաև Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը: Եգիպտոսը, սկսած 1990-ականների առաջին կեսից, դարձավ նաև արաբական այն գործուն ուժերից մեկը, որը նախագահ Մուբարաքի կառուցողական և հավասարակշռված քաղաքականության արդյունքում կարողացավ ստանձնել իսրայելա-պաղեստինյան հարաբերություններում տարածաշրջանի իրական միջնորդի դերը:

Իսրայելա-պաղեստինյան զինադադար ստորագրելու վերաբերյալ եգիպտական նախաձեռնությունը ստացավ «Մուբարաք-Սարկոզի[9]» խաղաղ նախաձեռնություն անվանումը:

Եգիպտա-ֆրանսիական խաղաղ նախաձեռնությունը բաղկացած էր հետևյալ մի քանի առանցքային կետերից.

1. Պատերազմող կողմերն անհապաղ դադարեցնում են կրակը: Այդ ժամանակահատվածում Եգիպտոսը նախապատրաստում է «նախաձեռնության երկրորդ» փուլը: Միևնույն ժամանակ թույլատրվում է հումանիտար բեռների վտխուղրումը Գազա:
2. Մուբարաքի գլխավորությամբ Կահիրեում հրավիրվում է նիստ, որի ընթացքում ձեռք բերված իսրայելա-պաղեստինյան պայմանավորվածությունները չէին կարող միակողմանի ձևով խախտվել: Այս նույն հանդիպմանը քննարկվում է նաև Գազա-Եգիպտոս սահմանի եգիպտական զինված ուժերի կողմից հսկողության ուժեղացման հարցը:
3. Մուբարաքի նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է պաղեստինյան բոլոր խմբավորումների ներկայացուցիչների հանդիպումը, որտեղ կքննարկվեն «նախաձեռնության» առանցքային հիմնադրույթները[10]:

2009թ. հունվարի 7-ին Իսրայելը և Պաղեստինի Ինքնավարության նախագահ Մահմուդ Աբբասը ողջունեցին եգիպտա-ֆրանսիական խաղաղ նախաձեռնությունը, մինչդեռ «Համասը» հայտարարեց, որ իր

փորձագետները դեռ պետք է քննարկեն այն, որից հետո միայն կհստակեցվի իրենց դիրքորոշումը[11]:

Գազայում ստեղծված իրավիճակի շուրջ բանակցելու նպատակով 2009թ. հունվարի 7-ին Կահիրեում սկսվեցին Եգիպտա-իսրայելական[12] և Եգիպտա-պաղեստինյան[13] բանակցությունները[14]:

2009թ. հունվարի 17-ին ՄԱԿ-ի ԱԽ-ն ընդունեց թիվ 1864 բանաձևը Գազայի գոտում կրակը դադարեցնելու մասին[15]: Նույն օրը երեկոյան իսրայելական նախարարների գրասենյակը համաձայնելով, որ իսրայելական զորքերը հիմնականում կատարել են իրենց առջև դրված խնդիրները, որոշում ընդունեց Գազայում կրակը դադարեցնելու մասին[16]: Մեկ օր անց, այդ մասին հայտարարեց նաև պաղեստինյան կողմը: Արդեն 2009թ. հունվարի 20-ի դրությամբ Գազայի գոտուց դուրս էին բերվել Ցահալի բոլոր ստորաբաժանումները[17]:

Երկու կողմերն էլ ստեղծեցին 5-ական «բանախոսության հանձնաժողով», որը պետք է իրականացնի ազգային հաշտեցման գործընթացը, և որի վերջնական արդյունքը կլինի «ազգային միասնության» կառավարության ստեղծումը[18]:

Իսրայելա-պաղեստինյան հերթական ռազմական բախումը կանխարգելելու, ինչպես նաև եգիպտական խաղաղ նախաձեռնության գործընթացը վերջնական արդյունքի հասցնելու նպատակով 2009թ. գարնանը Կահիրեն հրապարակեց պաղեստինյան հարցի կարգավորման համապարփակ նախագիծը, որի համաձայն[19].

1. Գազայի գոտում պետք է կազմավորվեր գործադիր կոմիտե, որում կներգրավվեն Գազայում գործող բոլոր խմբավորումները՝ ներառյալ «Իսլամական ջիհադը»: Տվյալ կոմիտեում տեղերի հիմնական մասը պետք է զբաղեցնեն «Համասի» և «Ֆաթհի» ներկայացուցիչները, որոնք գործադիր իշխանությունը կիրականացնեն մինչև 2010թ. հունվարը՝ Պաղեստինյան ինքնավարությունում նախագահական և օրենսդիր ժողովի ընտրությունները:
2. Նշված կոմիտեն անմիջականորեն պետք է ենթարկվի Պաղեստինյան ինքնավարության նախագահին:
3. «Համասը» և «Ֆաթհը» կնախաձեռնեն 2010թ. նախագահական ընտրությունների նախապատրաստական աշխատանքները և կճանաչեն ընտրությունների արդյունքները:

4. Դադարեցվում է Գազայում և Արևմտյան ափում «Համասի» և «Ֆաթհի» կողմնակիցների նկատմամբ երկուստեք հալածանքները:
5. «Ֆաթհի». «Համասի» ներկայացուցիչները. արաբական երկրների մասնակցությամբ. ինչպես նաև ՄԱԿ-ի հովանու ներքո պետք է համատեղ անվտանգության ուժեր կազմավորվեն. որոնց հիմնական նպատակը պետք է լինի Ինքնավարությունում անվտանգության ապահովումն և Իսրայելի հետ զինադադարի պայմանների կատարման վերահսկողությունը:
6. Իսրայելի հետ երկարաժամկետ զինադադարի ստորագրումը:
7. Իսրայելի հետ ռազմագերիների փոխանակման գործընթացի ապահովումը: Ենթադրվում էր, որ այն չի վերաբերվելու կալանքի տակ գտնվող պաղեստինյան ակնառու գործիչների ազատ արձակմանը:
8. Եգիպտոսն ազատ է արձակում իր տարածքում ձերբակալված «Համասի» ակտիվիստներին և դարձյալ թույլատրում է «Համասի» գործունեությունը իր տարածքում[20]:

Գոյություն ուներ նաև Օմար Սուլեյմանի առաջադրած .գաղտնի կետը, համաձայն որի «Համասը» պետք է հրաժարվի եգիպտական տարածքով սպառազինություն տեղափոխելուց և այդ գործընթացի կատարմանը պետք է հետևի եգիպտական համապատասխան ուժերի հետ միասին[21]:

«Թափվող արճիճ» ռազմական գործողության արդյունքում բյուրեղացավ հետևյալ իրողությունը.

1. պատերազմական գործողությունները ցույց տվեցին հերթական անգամ, որ .պաղեստինա-իսրայելական հակամարտությունը կարգավորելու համար ռազմական ուժը այլընտրանք չէ: Չիրականացան իսրայելական վտրգագետների բլից-հաղթանակի ակնկալիքները: Իսրայելը հավանաբար հաշվի չէր առել, որ «Համասի» համար Գազան կենսական գոյությունը պահպանելու խնդիր է, և հետևաբար «Համասը» կռվելու էր մինչև վերջ: Տարաձայնություններ կային նաև իսրայելական ղեկավարության շրջանում՝ մասնավորապես, Օլմերտը ձգտում էր ընդլայնել և խորացնել ռազմական գործողությունները, մինչդեռ Բարաքը և Լիվնին աշխատում էին որքան հնարավոր է շուտ զինադադար կնքել և սկսել բանակցային գործընթացը:

2. Եվրոպան և ԱՄՆ «ճանաչեցին» «Համասը»՝ որպես վերոնշյալ հակամարտության բանակցող կողմ. ինչին երկար ժամանակ է ձգտում այս կազմակերպությունը: Դրա վառ ապացույցն է Անգլիայի նախկին վարչապետ Թոնի Բլեյերի, ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Ջիմմի Քարթերի և Իրանսիայի տարբեր պաշտոնյաների հանդիպումները «Համասի» ներկայացուցիչների հետ. Արևմուտքը քաջ գիտակցում է, որ արդեն մոտ ապագայում՝ 2010թ. հունվարի նախագահական և օրենսդիր ժողովի ընտրություններում, «Համասը» կարող է կրկնել 2006թ. հունվարին կայացած ընտրություններում իր հաղթանակը, որից հետո նրա հետ բանակցությունները արդեն կդառնան ծայրահեղ անհրաժեշտություն:

3. «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունը ինչ որ առումով բարենպաստ պայմաններ ստեղծեց Սիրիայի համար՝ Գոլանի բարձունքները վերադարձնելու առումով: Այս ամենը ակնհայտ դարձավ, երբ Սիրիան տնային կալանքի տակ վերցրեց Դամասկոսում հաստատված «Համասի» ներկայացուցիչներից շատերին: Դամասկոսը հստակ ընդգծեց նաև «երկու պետություն - երկու ժողովուրդ» սկզբունքին իր հակատարմությունը, որի հետ համաձայն է նաև Վաշինգտոնը:

4. 2006թ. ընտրություններից հետո «Համասի» ամենակարևոր խնդիրը՝ «Ֆաթհին» հավասար միջազգային ճանաչում գտնելն էր, որն էլ նրան մեծ հաշվով հաջողվեց լուծել շնորհիվ «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողության:

5. Իսրայելին հարկավոր էր ձեռք բերել հնարավորինս երկարաժամկետ զինադադար կամ խաղաղություն, որն էլ դատելով տվյալ զարգացումներից Թել-Ավիվը մեծ հաշվով ապահովեց իր համար:

6. Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքն իր կառուցողական դիրքորոշմամբ ավելի դյուրին դարձրեց պաղեստինա-իսրայելական զինադադարի ձեռքբերումը: Միևնույն ժամանակ Եգիպտոսը ևս մեկ անգամ ապացուցեց բոլոր շահագրգիռ կողմերին, որ Կահիրեն տարածաշրջանում արաբական այն բացառիկ ուժերից է, որը կարող է գործուն և իրական միջնորդի դերակատարություն ունենալ Իսրայելի հետ բանակցային գործընթացում:

GOR GEVORGYAN
(IOS)

THE ISRAEL - PALESTINE HOSTILITIES IN 2008-2009. EGYPT'S STANCE

The Israeli military operation "Cast Lead" in Gaza strip has led to another crisis in Palestine. The war revealed severe disagreements among Arab states as a result of which the Arab world was not able to take a unified position to condemn Israel.

Meanwhile the hostilities have contributed to the fortification of Egypt's political position in Arab world. Presidend Mubarak's constructive and balanced policy played an important role not only in thwarting the Israeli operation but also it facilitated inter - Palestinian dialogue between HAMAS and FATAH. Egypt's mediation efforts between several military-political centers of the region once raised its authority in international relations. The Israeli military operation caused dire complications for Gaza; more than hundred people were killed, several hundred were wounded, Gaza faced almost complete destruction of infrastructure. Preliminary estimations show that at least 1.5 billion USD should be spent on reconstruction efforts. Nevertheless the military operation in Gaza once again proved that there is no military solution for Palestine problem. All parties should make compromises for getting a durable solution of the conflict.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Իսրայելական կողմը այդ գործողություններին պատրաստվել էր 1,5 տարի: Ռազմական գործողություններում ընդգրկված էին ընդհանուր առմամբ իսրայելցի 10.000 զինվորականներ: «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունը պաշտոնապես տևեց 22 օր:
2. Համաձայն «Washington Post» օրաթերթի, Իսրայելի կողմից «Համասի» դեմ նախաձեռնած ռազմական գործողությունները քաղաքականապես հեռատես քայլ էր. երկրում սպասվող ընտրությունների նախօրեին նման քայլից կարող էին քաղաքական զգալի ձեռքբերումներ ունենալ Իսրայելի պաշտպանության նախարար Էհուդ Բարաքը, վարչապետ Էհուդ Օլմերթը և արտաքին գործերի նախարար Ցիպի Լիվնին: Պաղեստինցիների հետ անհաջող բանակցությունները տվյալ պարագայում Բարաքին և Լիվնիին հնարավորություն կտային ստանալ Իսրայելի հրեա բնակչության դրական դիրքորոշումը: Տես The Washington Post, 29.12.2008.; Հարկ է նշել, որ իսրայելական ռազմական գործողությունները մեծ հաշվով ձեռնտու էին նաև «Համասին», մանավանդ, եթե հաշվի առնենք այն հանգամանքը, որ 2009թ. հունվարին լրանում էր Սահմուդ Աբբասի նախագահական լիազորությունների ժամկետը: Zuhur Sh., Gaza, Israel, Hamas and the Lost Calm of Operation Cast Lead, Middle East Policy Council, Vol. XVI, Summer 2009 N 2, p. 12.

3. Գազայում իսրայելական բնակիչները տեղակայված էին Գուշ Քաթիվ բնակավայրում։ Իսրայելական այդ գործողությունը հաստատվել էր իսրայելական կառավարության և քնեսեթի կողմից։
4. Իսրայելական «Վերջին սահմանագիծ» գործողությունը, ըստ էության, 2003թ. ապրիլի 30-ին ԱՄՆ-ի նախագահ Ջ. Բուշի կողմից հրապարակված պաղեստինա-իսրայելական հակամարտության խաղաղ կարգավորման «ճանապարհային քարտեզ» ծրագրի մի մասն էր։ Մանրամասն տես՝ В.П. Панкратьев. Палестино-израильский конфликт или куда ведет "дорожная карта", www.vostokoved.ru
5. Cast Lead in the Foundry, December 31, 2009 www.merin.org
6. www.mignews.co.il ; Պաղեստինի ժողովուրդը արդեն վերապրել է երկու ինթիֆադա. առաջինը սկսվեց 1987թ. դեկտեմբերին և տևեց 6 տարի՝ մինչև 1993թ. Երկրորդ ինթիֆադան սկսվեց 2000թ. սեպտեմբերին և ավարտվեց 2004թ. նոյեմբերին՝ Յասիր Արաֆաթի մահով, թեպետև պաշտոնապես ինթիֆադայի դադարեցման մասին հայտարարություն չէր արվել։ Տես՝ www.rian.ru/analytics
7. Косач Г. Г., Лига арабских государств: положение в Газе и вокруг нее, www.iimes.ru Հանդիպմանը մասնակցում էին արաբական բոլոր պետությունները բացի Սոմալիից և Կոմորյան Կղզիներ Հանրապետությունից։ ԱՊԼ անդամ պետությունների արտաքին գործերի նախարարների այդ նիստը նախագահում էր Սաուդյան Արաբիան։ Մասնակիցների միջև առկա տարաձայնությունների պատճառով ի չիք դարձավ Իսրայելին դատապարտող միասնական որոշման ընդունումը։ Bahgat G., The Arab Peace Initiative: An Assessment, Middle East Council, Vol. XVI, Spring 2009, N 1, p 29.
8. www.rosbalt.ru , http://korrespondent.net/world/702225
9. ԱՄՆ-ի վարչակազմը քննադատում էր Ֆրանսիայի ղեկավարությանը «Համասի» հետ շփումների համար։ Հետաքրքիրն այն էր, որ «Համասի» ներկայացուցիչների հետ հանդիպել էր նաև ԱՄՆ նախկին նախագահ Ջիմմի Քարթերը, ինչպես նաև Անգլիայի նախկին վարչապետ Թոնի Բլեյրը։ Ինչ վերաբերում է Ֆրանսիային, ապա արտաքին գործերի նախարար Քուշները ընդգծում էր, որ իր պետությունը «Համասի» հետ հարաբերություններ չունի, դրանք ընդամենը առնչություններ են, որոնք անհրաժեշտ են տարածաշրջանում խաղաղություն հաստատելու համար։ Israeli`s Strategic Incompetence in Gaza, www.inost.com
10. www.rosbalt.ru . http://korrespondent.net/world/702225
11. Իսրայելական կողմը Կահիրեում ներկայացնում էր հատուկ բանագնաց Ամոս Գիլադը։
12. Խոսքը գնում է Գազայից ժամանած «Համասի» ներկայացուցիչների մասին։ «Համասի» համար այդ բանակցություններին կարևոր էր «երկու պետություն երկու ժողովուրդների համար» մոտեցումը։
13. Give Up on the Two-State Solution? www.danielpipes.org ; Кирсанов Е., Хаммас в ожидании,
14. www. iimes.ru
15. Ամբողջական տեքստը տես www.un.org/SC/Resolution/2009/January17 Դեռ 2009թ. հունվարի 8-ին ՄԱԿ-ի ԱԽ-ն ընդունեց Գազայում կրակի դադարեցման մասին թիվ 1860 բանաձևը, որը ինչպես և նախորդ բանաձևերը մնացին անկատար. Эпштейн Л. А., Война в Газе и ее возможные негативные последствия для Израиля.

www.jimes.ru; Seener B.M.. Targeting Israelis via Internationale Law. Israel and its Enemies. Middle east Quarterly, Fall 2009. p. 44.

16. Իրականում մինչև հունվարի 21-ը դեռ երկուստեք շարունակվում էին տարբերյնորեն հրրիռահարումները:

17. Give Up on the Two-State Solution? www.danielpipes.org

18. Նախատեսվում է, որ այդ հանձնաժողովներում պետք է ընդգրկվեն պաղեստինյան քաղաքական, հասարակական բոլոր կազմակերպությունների ներկայացուցիչները՝ հասարակության մեջ ներդաշնակություն ապահովելու նպատակով:

19. Кирсанов Е. Е., Новый план АРЕ по ближневосточному урегулированию. www.jimes.ru

20. Հարկ է նշել, որ Համասի գործունեությունը պաշտոնապես արգելված է Հորդանանում, Ավստրալիայում և Անգլիայում: That Surreal Gaza Reconstruction Conference, www.danielpipes.org: Косач Г. Г., Каирский этап палестино-палестинского диалога: контекст арабского мира, www.jimes.ru

21. Bahgat G., The Arab Peace Initiative: An Assessment, Middle East Council, Vol. XVI, Spring 2009, N 1, p 29; Meir A. B.. Negotiating an Israeli-Palestinian Breakthrough, Middle East Policy Council, Vol. XVI, Summer 2009, N 1, p. 23.